

15 DECEMBER 2016

Näringsdepartementet
103 33 Stockholm

Er referens: Dnr: N2016/05511/ITP

Yttrande över betänkande: "Till sista utposten. En översyn av postlagstiftningen i ett digitaliserat samhälle" SOU 2016:54

BAKGRUND OCH SAMMANFATTNING

En väl fungerande och likvärdig postservice över hela landet är en viktig förutsättning för jobb, tillväxt och en god statlig service. Även om betydelsen av traditionella brevfräsändelser har minskat är de fortfarande viktiga för exempelvis snabb distribution av läkemedel, viss myndighets- och affärspost och känslig information som inte lämpar sig att skicka digitalt. Traditionella brevfräsändelser har även en större betydelse för äldre personer samt personer som bor på ställen med bristande bredbandstäckning.

Fackförbundet ST är kritiska till de förändringar som föreslås angående vad som i utredningen beskrivs som ett förtydligande av samhällsuppdraget. Vi menar att förslagen riskerar att leda till försämrade möjligheter till en likvärdig offentlig service över hela landet och därmed försämma möjligheterna för boende och företag i landsbygd. De förslag till förtydligande som utredningen innehåller är i sig inga förtydliganden utan en möjlighet för Post- och telestyrelsen att utan större vägledning än sin egen praxis utfärda nya föreskrifter. Givet de stora konsekvenser som försämringar av postservicen kan få anser vi att det är riksdagen som genom lagstiftning bör ställa upp de kriterier som ett förtydligande av samhällsuppdraget bör vila på.

Fackförbundet ST ställer sig positiva till att öka tillgången till postnummersystemet genom att göra det tillgängligt enligt en självkostnadsprincip. Vi är däremot tveksamma till den lösning som utredningen föreslår. Vi menar också att Postnord måste kompenseras för de ökade kostnader som förslaget innebär. Det går inte att motivera att Postnord ska bära dessa kostnader bara för att det uppstår samhällsekonomiska vinster på andra håll.

FÖRTYDLIGANDE AV SAMHÄLLSUPPDRAGETS OMFATTNING (11.2)

Fackförbundet ST anser att det är viktigt att behålla en god postservice i hela landet. De förslag om ändrade kvalitetskrav som utredningen tidigare lämnat i sitt delbetänkande "Som ett brev på posten. Postbefordran och pristak i ett digitaliserat samhälle" (SOU 2016:27) kommer tillsammans med de förslag om så kallade förtydligande som utredningen presenterat i det nu aktuella betänkandet innebära en risk för kraftiga försämringar av postservicen framförallt i norra Sverige.

Utredningen gör i sin konsekvensanalys bedömningen att även marginella försämringar av postservicen kan leda till avfolkning eller försämrade förutsättningar att bedriva näringsverksamhet. Fackförbundet ST delar den bedömningen och vill samtidigt understryka att försämringar av postservicen även riskerar att leda till försämringar av annan offentlig service och försvåra för myndigheter att upprätthålla en likvärdig service över hela landet. Mot bakgrund av de allvarliga konsekvenser en försämrad postservice kan få är vi bekymrade över den lättvindighet med vilken utredningen hanterat frågan om femdagarsutdelning. Trots omfattande marknadsanalyser och samtal med olika aktörer har utredningen inte kunnat precisera den praxis som idag tillämpas för undantag från regeln om femdagarsutdelning. Utredningen har heller inte kunnat redogöra för vilka konsekvenser ett ändrat regelverk kan komma att få för boende, företag och offentlig service i landsbygd. De enda konsekvenser utredningen redovisar handlar om ett visst merarbete för Post- och telestyrelsen samt att förslagen ger möjlighet till anpassningar så att staten inte heller i framtiden ska behöva ha några kostnader för den samhällsomfattande posttjänsten. Det sistnämnda är något som tydligt indikerar en försämrad service i landsbygd.

På samma sätt som utredningen valde att vinkla sin presentation av resultaten från de undersökningar som gjordes gällande övernattbefordran och prissättning, vinklar utredningen nu resultaten för att försöka förminska den vikt som både privatpersoner och företag anser att femdagarsutdelning har. Det är tydligt från de undersökningar som gjorts att femdagarsutdelningen är viktig. Särskilt viktig synes utdelningsfrekvensen vara för personer och företag i områden med låg och mycket låg tillgänglighet till service även om platsen för utdelningen är viktigare för mycket små företag som inte kan avsätta resurser för att hämta post långt från sitt verksamhetsställe.

Utredningen redogör kortfattat för hur länder med liknande förutsättningar som Sverige valt att reglera möjligheten till undantag från femdagarsutdelningen och i vissa fall även hur det avgörs var platsen för utdelning ska ligga. Någon linkande redogörelse finns inte för den praxis som Post- och telestyrelsen tillämpar idag trots att det är just den praxis som utredningen menar ska ligga till grund för de nya föreskrifter som myndigheten föreslås få rätt att utfärda.

Fackförbundet ST anser att det är olämpligt att en myndighet på så oklara grunder ges en föreskriftsrätt som kan ha stor påverkan för möjligheterna att bo och verka i landsbygd. Frågor av en sådan vikt bör på ett tydligt sätt beslutas av riksdagen exempelvis genom att riksdagen i lag fastställer de kriterier som bör gälla för undantag från femdagarsutdelning samt för lokalisering av utdelningsplatser. Vad gäller utdelningsplatser torde effektiviseringsvinsterna och vinsterna för brevbärarnas arbetsmiljö dessutom vara större om bruket av fastighetsboxar ökade i tätort än om utdelningsplatserna hamnar än längre från boende och företag i landsbygd, något sådant förslag har utredningen dock inte tagit fram.

TILLGÅNG TILL POSTNUMMERSYSTEMET (11.4)

Fackförbundet ST välkomnar utredningens förslag att öka tillgången till postnummersystemet genom att göra det tillgängligt till ett kostnadsorienterat pris som i normalfallet vid elektronisk utlämning via webben ska innebära att intresserade aktörer kan få gratis tillgång till postnummersystemet. Vi ser dock flera problem med utredningens förslag.

Utredningen beskriver i betänkandet de insatser som gjorts i vissa andra europeiska länder för att öka tillgången till postnummersystemet och hänvisar även till EU-kommissionens riktlinjer utifrån PSI-direktivet där postnummer lyfts fram som en viktig datamängd att tillgängliggöra. Med denna tydliga koppling till PSI-direktivet torde det bästa vara att koppla en förbättrad tillgång till postnummersystemet just till den lagstiftning som utarbetats för att implementera PSI-direktivet i svensk rätt. Utredningen har istället valt att föreslå att det införs en ny bestämmelse i postlagen där terminologin för att beskriva prissättningsmodell hämtas från lagen om elektronisk kommunikation istället för att ansluta till de bestämmelser som finns i lagen om vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga förvaltningen (PSI-lagen). Utredningen refererar i sin beskrivning av PSI-direktivets prissättningsmodell dessutom till en äldre version av direktivet. Sedan 2015 gäller inte den tidigare självkostnadsprincipen som beskrivs av utredningen istället ska en marginalkostnadsprissättning tillämpas som innebär att avgifterna som tas ut inte får överstiga kostnaderna för att reproducera, tillhandahålla och sprida handlingarna.

Fackförbundet ST anser att det istället för en ny bestämmelse i postlagen bör göras en förändring i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen där det bör framgå att Postnords arbete med att tillhandahålla och förvalta postnummersystemet också ska omfattas av tryckfrihetsförordningens bestämmelser om rätt att ta del av handlingar. På så sätt kommer postnummersystemet också att omfattas av PSI-lagen med dess regelverk om prissättning, icke-diskriminering, behandling av begäran om vidareutnyttjande, beslut och överklagande. Det gör också att det finns en existerande ordning och praxis, och att Post- och telestyrelsen inte behöver utarbeta någon ny ordning vilket blir fallet med utredningens förslag. Att ansluta postnummersystemet till samma regler som gäller enligt PSI-lagen gör det också enklare för de som är intresserade av att vidareutnyttja information från postnummersystemet eftersom en begäran att ta del av information från detta kommer följa samma, och för många välbekanta, bestämmelser som begäran att ta del av andra uppgifter från den offentliga förvaltningen.

Förutom den lagtekniska lösning som utredningen valt är vi också kritiska till utredningens förslag att Postnord själva ska bära kostnaderna när tillgängligheten till postnummersystemet ökar. Även om sex miljoner kronor kan anses vara en låg summa för en stor koncern som Postnord handlar det om att staten har gett ett uppdrag till Postnord att sköta den offentliga uppgiften att tillhandahålla och förvalta vårt gemensamma postnummersystem. När möjligheten att avgiftsfinansiera detta uppdrag försvinner är det orimligt att kräva att ett bolag som verkar på marknadsmässiga villkor själv ska bära kostnaderna för uppdraget. Att vi har ett välfungerande och tillgängligt postnummersystem är ett statligt ansvar. Staten bör därför också bära kostnaderna för detta system. Det är också rimligt att staten kompenserar Postnord för de ökade kostnaderna eftersom staten i högre utsträckning än Postnord kommer få del av de samhällsekonomiska vinster som en ökad tillgång till postnummersystemet kan väntas leda till.

Britta Lejon

FÖRBUNDORDFÖRANDE

Magnus Kolsjö

UTREDARE